

Att ta inspektionen i egna händer

Hur lokala aktörer använder skolinspektionen

Linda Rönnberg

TAKING INSPECTION INTO ONE'S OWN HANDS: LOCAL ENACTMENTS OF SWEDISH NATIONAL SCHOOL INSPECTION. Inspectees are the focus of this paper, which reports findings on the local functions of Swedish national inspection – how head teachers, teachers, students and officers from responsible authorities utilise inspection as a resource. The paper draws on a particular perspective of implementation to analyse data from qualitative case study data from twelve Swedish compulsory schools by drawing on the concept of policy enactment (Ball et al. 2012). Even if inspection is a political tool that is largely intended to govern from the top down, this paper highlights the power of local agency and some of the ways in which the enactments of inspection are simultaneously in line with and extend beyond the politically anticipated functions, all pointing to the importance of inspection as a mobilising resource. It shows the multiplicity of activities that take place in schools and responsible authorities in the course of inspection.

Keywords: implementation, mobilization, policy enactment, school inspection, Sweden.

Inledning och syfte

Denna artikel vänder på skolinspektionens i grunden hierarkiska förutsättning där den inspekterande styr den som inspekteras. Istället betonas de lokala processerna, inte minst de funktioner och användningar som inspektionen får när den möter och (om)formas av de inspekterade i skolor, kommuner och av huvudmän. Artikeln vill bidra till vidare diskussion genom att visa exempel på vad som sker i kommuner och skolor när “top-down standardizing processes”

Linda Rönnberg är docent i statsvetenskap vid Umeå universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, 901 87 Umeå. E-post: linda.ronnberg@umu.se

möter ”bottom-up every day practices” (Tilly 1999, s 343). Syftet är att beskriva och diskutera hur skolinspektionen används som en lokal resurs genom att lyfta fram empiriska exempel på hur elever, lärare, rektorer och företrädare för kommuner och skolhuvudmän tar inspektionen i egna händer och därmed använder den på olika sätt. Artikeln fokuserar däremot inte på inspektionens konsekvenser i allmänhet, inte heller vill den ge en generaliserbar bild av inspektionens effekter. Istället tas utgångspunkten i ett policy enactmentperspektiv (Ball, Maguire & Braun 2012), som betonar vikten av hur aktörer tolkar, omtolkar, ignorerar, anpassar eller mobiliserar policy samt hur inspektion kan användas som en resurs. Perspektivet ställer in siktet mot de orediga styrningsprocesser som sker när initiativ och policies (som skolinspektion) landar, skapas och omskapas i en komplex skolverklighet.

Från riksdag och regering har stort hopp ställts till den svenska skolinspektionens problemlösande förmåga. Sedan inspektionens återinförande år 2003 har förbättrad kvalitet och ökad likvärdighet vid upprepade tillfällen förutsatts följa i skolinspektionens spår. Förhoppningarna tycks inte heller mattas av. I exempelvis friskolekommitténs betänkande framstår myndigheten Skolinspektionen som en central problemlösare. I den stora merparten av förslagen är det just denna myndighet som ska komma till undsättning för att styra upp och skärpa den så kallade skolmarknadens funktions-sätt (SOU 2013, s 56). Denna storsatsning på extern kontroll via inspektion har sjösatts utan att det funnits empiriska belegg för att inspektionen faktiskt förmår infria så högt ställda förväntningar om kvalitet och resultat (Rönnberg 2013). Inte heller den internationella inspektionslitteraturen förmår att entydigt visa något sådant (de Wolf & Janssens 2007, Ehren, Altrichter, McNamara & O’Hara 2013, Ehren & Honingh 2012, Gaertner & Pant 2011, Gaertner, Wurster & Pant 2013, Klerks 2012, Luginbuhl, Webbink & de Wolf 2009). Det finns en del svensk forskning om exempelvis inspektionens programteori och intentioner, relation till media och lärarprofession (se övriga bidrag i detta temanummer samt t ex Blomgren & Waks 2009, Ekholm & Lindvall 2008, Gustafsson & Myrberg 2011, Lindgren, Hult, Segerholm & Rönnberg 2012, Rönnberg, Lindgren & Segerholm 2013, Blomgren & Waks 2009, Sahlin & Waks 2008). Däremot har mottagarnas perspektiv och de inspekterade ännu inte varit lika väl undersökta i det svenska sammanhanget (för undantag se t ex Ek 2012, Novak 2013) och det behövs mer kunskap om och i sådana fall vad den svenska skolinspektionen betyder för skolor och kommunala/fristående huvudmän.

Perspektiv och utgångspunkter

Inspektionens hierarkiska grundantagande

Ett sätt att definiera skolinspektion är att det rör sig om aktiviteter som granskar den lokala skolenheten eller huvudmannen som ”både kan syfta till att förbättra verksamheten inom denna enhet och att ge underlag för ansvarsutkrävande” (Lander & Granström 2000, s 215). Inspektionsuppdraget ges och utförs av en överordnad myndighet och det rör sig om en extern granskning. En definition som denna visar att det finns en hierarkisk grundföreställning inbyggd i inspektionsverksamheten, eftersom myndigheten via sina inspektörer granskar den enskilda skolan och kommunen och i förlängningen söker att förändra den inspekterades beteende i en för inspektionen önskvärd riktning – givet att något funnits vara otillfredsställande i granskningen. Den hierarkiska förutsättningen förstärks ytterligare av inspektionens överordnade kunskapsanspråk. Inspektörernas kunskapsbas och de bedömningar som görs av vad som är rätt och fel, önskvärt eller mindre önskvärt får auktoritativ status i vad som egentligen är en mycket svårnavigerad kunskapsmässig terräng (se Lindgren, detta nummer, jfr embodied judgements, Clarke & Ozga 2011).

Mer generellt kan skolinspektion fylla många funktioner inom utbildningssystemet. En är att granska regelefterlevnad, andra att bidra till förbättringar, ansvarsutkrävande och att omvandla enskilda tillsyner till aggregerad kunskap om tillståndet i skolan nationellt. Skolinspektion kan också bidra till att öka förtroendet för systemet och de styrande, eller att genom sin blotta existens överföra en känsla av att vara ständigt iakttagen och bidra till självreglering hos skolaktörerna (Perryman 2006, Power 1999). Politisk styrning ligger till grund för en myndighets arbete och ofrånkomligen har just sådana politiska målsättningar en avgörande betydelse för hur inspektionsuppdraget kommer att formuleras. I skolinspektionens policydokument har förbättrad likvärdighet, kvalitet och höjda utbildningsresultat varit frekventa och betydelsefulla nyckeltermen för att motivera skolinspektionens existens och intensitet. Både politikens vänster- och högersida har använt sig av dessa och dessutom uppvisat stor enighet vad gäller betydelsen av och funktionen för en omfattande svensk skolinspektion (Rönneberg 2012). Hur det tas emot är emellertid långt ifrån givet, varken inom myndighetsorganisationen eller hos de inspekterade.

När det kommer till studiet av vad inspektionen gör, dvs de effekter, konsekvenser eller verkningar som den medför så har ofta

det hierarkiskt överordnade centrat, antingen i form av politiken eller myndighetens uttolkning av politiken, varit utgångspunkten för analysen. Sådana studier behövs givetvis, inte minst för att utröna om inspektionen förmår att leva upp till de högt ställda förhoppningarna om förbättrad likvärdighet, kvalitet och resultat. Men samtidigt är en sådan målorienterad utvärderingsmodell (Vedung 1997) långt ifrån det enda sättet att närma sig frågan. Den här artikeln utgår från vad som händer hos elever, lärare, rektorer och huvudmän när de möter inspektionen via den regelbundna tillsynen och illustrerar vilka användningar som följer i dess kölvatten. För att lyfta fram sådana exempel ur fallstudiematerialet används begreppet policy enactment (Ball m fl 2012). Här används den engelska termen eftersom det varit svårt att finna en ekvivalent svensk översättning som begreppsligen skulle förmå att fånga de delar som den engelska termen implicerar.

Policy enactment

Utgångspunkten är att skolaktörer och huvudmän på olika sätt tolkar, omtolkar och använder policies som kommer uppifrån. Sådant närbyråkratiskt handlingsutrymme (Lipsky 1980) har länge varit både erkänt och studerat inom implementeringsforskningen (se t ex Barrett 2004, Hill 2002, May & Winter 2009, Rowe 2012, Tummers 2011). Begreppet policy enactment närmar sig dock denna problematik från en delvis annorlunda infallsvinkel och med en annan epistemologisk grundsyn. Policy enactment är kreativa tolknings- och omtolkningsprocesser som handlar om ”[d]iverse and complex ways in which sets of education policies are ‘made sense of’, mediated and struggled over, and sometimes ignored [...] interaction and interconnection between different actors, text, talk, technology and objects” (Ball m fl 2012, s 3). Policy enactment kan alltså också betyda både ignorerad och omedveten icke-handling, samt en handling som är rörlig, icke-linjär och kan innebära “ad-hockery, borrowing, re-ordering, displacing, making do, and re-invention” (Ball m fl 2012, s 8). Perspektivet bygger på att det finns en stor handlingskapacitet hos de inspekterade både att tolka, omtolka, bortse från eller missa de policysignaler som sänds ut från hierarkiskt överordnade policyskapare. Sammanfattningsvis innefattas såväl anpassningar och följsamhet liksom aktiva och passiva omtolkningar och iscensättningar. I begreppet ingår även medvetet och omedvetet icke-görande och aspekter som ignorerande eller förbiseende.

Perspektivet framhåller vikten av de lokala aktörernas tolknings- och handlingskraft. Att rektorer och lärare inte är passiva policyobjekt

utan att de själva aktivt deltar i policyutvecklingen som självständiga policyskapare är en central utgångspunkt för denna artikel. De lokala aktörerna kan anta olika roller och deras handlingar och interaktioner är vad som tillsammans utgör policy enactment. Ball m fl har, ”depite some awareness of the seductive neatness of typologies,” identifierat åtta så kallade policypositioner utifrån deras fallstudiedata i fyra engelska skolor (Ball m fl 2012, s 49). Positionerna behöver inte vara knutna till särskilda individer och de ska inte heller ses som ömsesidigt uteslutande eller stela kategorier. Däremot kan de vara begrepp som tydliggör görandet av policy och därmed behjälpliga analytiskt genom att de synliggör enactmentprocesserna i skolorna via det policyarbete som sker. De åtta positionerna innebär i korthet att ”berättaren” delger tolkningar och meningsskapande betydelser, ”entreprenören” förespråkar, är kreativ och sätter igång, ”outsidern” betraktar eller övervakar, ”bedrivaren” möjliggör och handlar, ”entusiasten” söker tillfredställelse och jobbutveckling, ”översättaren” producerar text, artefakter och skeenden, ”kritikern” uttrycker utmanande diskurser och ”mottagaren” anpassar och uppvisar beroende. I denna artikel har förekomsten av och internaktionen mellan olika policypositioner i enactmentprocesserna varit till hjälp för att bena upp och förstå de skeenden som de empiriska exemplen avser att illustrera.

Men inte bara aktörerna utan även den institutionella och organisatoriska kontexten har stor betydelse. Det innefattar också de historiska arv som finns inbäddade i organisationen och i dess omgivning. Policy hamnar, omformas och rekonfigureras på olika sätt i olika sammanhang. Hur inspektionen möter och länkar in i de specifika lokala omständigheterna som råder på en viss plats, liksom vilka grundläggande socio-kulturella och mikropolitiska villkor som finns i det lokala rum som inspektionen landar blir viktigt att få fram. De lokala enactmentprocesserna formas i alltså ett komplext samspel mellan människor, som i sin tur har olika relationer till sin omgivning. Denna omgivning kan vara både möjliggörande och hindrande – ibland dessutom båda delarna på samma gång (Ball m fl 2012, s 148ff).

I denna artikel används policy enactmentbegreppet inte förutsättningslöst utan med ett empirisk fokus på göranden som hänför sig explicit till skolinspektion. Därför behöver jag också begreppsliggöra och diskutera vad inspektion som socialt och politiskt fenomen *gör* och hur man kan se på dess verkningar. Från en utvärderingshorisont beskrivs ofta effekter av policies eller program som ”avsedda” eller ”oavsedda”, där det sistnämnda ofta framställs som något negativt. Peter Dahler-Larsen (2012, 2013) pekar på hur denna terminologi därmed blir normativ eftersom “the term unintended effects represents in fact only one among several ways, and perhaps

not the best way, in which these phenomena can be conceptualized and thereby understood” (Dahler-Larsen 2012, s 170). Och detsamma gäller de avsedda effekterna, som antas vara omgärdade av bred enighet och därtill en oproblematiserad syn på vad som är ”framgångsrikt” eller ses som ”goda resultat” (Dahler-Larsen 2012, s 172). Vad som ses som önskvärt påverkas alltså av inspektionens utformning och funktion, men det är uppfattningar som är omtvistade och kanske också utmanade. Genom att implicera hur ”den inspektionsbara skolan” (se även Lindgren m fl 2012) ska se ut skapas standarder och mått som påverkar vad som ses som framgångsrikt och eftersträvansvärt – och motsatsen. I denna artikel synliggörs de lokala användningarna av skolinspektionen. Med dessa som grund vill artikeln bidra till fortsatt diskussion om det politiska och omtvistade i att identifiera och diskutera vad instrument som skolinspektionen gör, hur det görs lokalt och hur vi kan förstå den dynamiken.

Metod, material och analys

Artikeln bygger på material som samlats in inom ramen för kvalitativa fallstudier i totalt tolv grundskolor, i fyra kommuner. Åtta av skolorna hade kommunal huvudman och fyra hade fristående. Kommunerna och skolorna representerar olika socioekonomiska/demografiska kontexter, uttryckt som olika kommuntyper enligt Sveriges kommuners och Landstings klassificering. Kommuntyp A står för större städer och kommuntyp B representerar gles-/landsbygdskommuner. Kommunerna och skolorna skulle också uppvisa olika inspektionshistoria och här gjordes en bedömning i termer av många eller få anmärkningar/brister enligt inspektionsrapporterna från Skolverkets första tillsynsombgång. På så sätt åstadkoms matchande par av skolor och kommuner, se vidare Tabell 1 och den inledande artikeln i detta temanummer.

Tabell 1. Urval fallstudier: Kommuner och skolor.

		Skolor	
		Många anm	Få anm
<i>Stora Södra</i>	Få anmärkningar (Kommuntyp A, större stad)	<i>Skola 1</i> <i>Friskola 1</i>	<i>Skola 2</i> <i>Friskola 2</i>
<i>Stora Östra</i>	Många anmärkningar (kommuntyp A, större stad)	<i>Skola 3</i> <i>Friskola 3</i>	<i>Skola 4</i> <i>Friskola 4</i>
<i>Lilla Västra</i>	Många anmärkningar (kommuntyp B, gles-/landsbygd)	<i>Skola 5</i>	<i>Skola 6</i>
<i>Lilla Östra</i>	Få anmärkningar (Kommuntyp B, gles-/landsbygd)	<i>Skola 7</i>	<i>Skola 8</i>

Fallstudierna fokuserar på de aktiviteter som skolmyndigheten benämner regelbunden tillsyn, vilket används liktydigt med termen inspektion i denna artikel. Materialet är insamlat framför allt under åren 2011 och 2012 och rör i huvudsak (men inte enbart) tillsynsmodellen som Skolinspektionen utförde före skollagens (SFS 2010:800) ikraftträdande. Det empiriska materialet är omfattande och i just denna artikel används bland annat anteckningar från deltagande på inspektionens planeringsmöten, fältanteckningar från observationer vid tillsynsbesöken och intervjutranskriptioner med inspektörer, lokalpolitiker, kommunförvaltning, fristående skolhuvudmän samt rektorer och lärare på de inspekterade skolorna. I artikeln nyttjas också textmaterial av olika slag, som inspektionsrapporter, beslut och skolors och huvudmännens respons till besluten där de redovisar vidtagna åtgärder. Datainsamlingen har fokuserat både på inspektörernas och de inspekterades förberedelser, på deras upplevelser av platsbesöken, återkopplingen och det skriftliga inspektionsbeslutet. Intervjufrågorna har rört intrycken från dessa skeenden i tillsynsprocessen, liksom deras tidigare inspektionserfarenheter, syn på inspektion som problemlösare och på inspektionens framtid - för att nämna några huvudområden.

I studier som denna finns alltid en risk att data blir alltför fokuserat på just det fenomen som är under luppen, i detta fall skolinspektion. I intervjuerna med rektorer, lärare och huvudmän har därför frågor om inspektionens roll och plats i organisationen och i vardagen inkluderats. Dessa svar har varit värdefulla för att kunna situera inspektionen som fenomen i ett bredare sammanhang, liksom att ställa det i relation till de frågor och agendor som uppfattas som centrala av just dessa skolor och kommuner/huvudmän. Materialet har analyserats med hjälp av kvalitativ innehållsanalys och genomförts i flera steg. Eftersom datamaterialet som helhet är omfattande så har det inledande steget bestått i att översiktligt scanna det material som samlats in, markera relevanta passager och dokument för att i senare delar av analysprocessen repetera läsningen och låta de utvalda textdelarna utsättas för mer ingående analys och närläsning med hjälp av det begreppsliga redskapet policy enactment.

Lokala användningar av skolinspektionen

Analysprocessen har lett fram till att materialet grupperats utifrån tre olika sätt att illustrera policy enactment i inspektionskontexten: För det första skolans mikropolitiska spel, för det andra kommunen som arena för skolpolitisk kamp och avslutningsvis lokala agendor

som siktar uppåt mot Skolinspektionen eller utåt mot utbildningskonsumenten. Dessa tre teman och empiriska illustrationer kommer att behandlas härnäst.

Skolans mikropolitik – Inspektion som ammunition

De tre exemplen under detta första tema illustrerar hur skolinspektionen används av aktörer inom skolan för att förverkliga deras agendor och målsättningar.

Internt-nedåt i organisationen

Ekskolan (Friskola 3 i Tabell 1) är en fristående skola som ligger i en större stad. Ekskolan tillhör en av de stora skolkoncernerna och var ganska nystartad eftersom den varit igång mindre än fem år när den ingick i vår studie. På skolan går ungefär 300 elever och enligt den offentliga statistiken var skolresultaten goda och resultaten från den förra inspektionsrundan var i stort sett positiva. Generellt sågs inspektionen som en viktig och central händelse i skolans inre liv. I intervjuerna framhöll både rektor och lärare att inspektionsresultaten var betydelsefulla och high stakes, ett dåligt resultat med många brister kunde visa sig få långtgående konsekvenser eftersom föräldrar i sådana fall kanske skulle välja en annan skola till sina barn.

I Ekskolan använde skolledningen inspektionen som ett sätt att få lärarna att faktiskt komma igång med att utföra tidskrävande dokumentationsarbete som det annars hade varit svårt att motivera lärarna att göra. På så sätt hölls lärarna på tårna. Rektor förklarade:

vi [ledning] gick runt [till lärarna] och sa att de [inspektörerna] kommer att gå in i ditt klassrum, de kommer att kolla på dokumentationen, de kommer att titta på hur du planerar, de kommer att titta på allt så om du inte har allt nerskrivet och planerat så. Och sen hade vi lärare som arbetade på helgerna för att se till att allt var perfekt (Rektor Ekskolan).

Och fortsatte:

En bra sak med inspektionen är att den ger skolledningen ett verktyg för att pusha lärarna att se till att all dokumentation, papper och planer är i sin ordning. [...] man har något att sikta mot. Och så den dagen [för inspektionsbesöket] måste allt vara perfekt. Och personligen tycker jag det var det allra bästa med inspektionen (Rektor Ekskolan).

Vid intervjutillfället i Ekskolan fanns både ledning och lärare närvarande och under intervjun fördes följande dialog om lärarens erfarenheter från inspektionen. Den visar ledningens proaktiva strategi och användning av inspektionen för att hålla lärarna på tårna:

Lärare 1: Ja för de sex av oss som blev intervjuade på platsbesöket så var det inte alls så läskigt som vi hade trott att det skulle vara.

Rektor: Men jag hade ju varnat er för det också.

Lärare 1: Precis.

Rektor: För jag sa till dem att inspektörerna är duktiga, de gör så att, de kommer att...

Lärare 1: ... de kommer att göra så att ni känner er bekväma (Lärare 1 och Rektor, Ekskolan).

Inspektionen användes alltså som ett verktyg av ledningen för att påverka lärarna, dvs internt-nedåt i organisationen. Inspektionen blev i detta fall ledningens hävstång för att få dokumentation och planer iordning.

Internt-uppåt i organisationen

Nästa exempel vänder på perspektivet och handlar om hur lärarna använde inspektionen för att ge röst åt sin kritik av skolledningen, alltså en agenda som syftar internt-uppåt i organisationen. Exemplet kommer från Näverskolan (Skola 4 i Tabell 1). Det är en kommunal skola med fler än 450 elever som ligger lite utanför centrum i en större stad. Denna skola har en historia med sämre resultat och den förra inspektionsrundan hade inte heller ett särskilt positivt utfall. Enligt rektor har Näverskolan påverkats av det fria skolvalet eftersom flera friskolor nu etablerat sig i närområdet.

I den här skolan tog en grupp lärare chansen att ge uttryck för sin frustration gentemot skolledningen inför inspektörerna när de var på plats. Inspektörerna sa sedan i den uppföljande intervjun att de faktiskt blev förvånade över de spänningar som blev synliga under inspektionsbesöket. En av de första frågor som ofta ställs i början av inspektörerna på platsbesöken är ungefär ”vad är bra med den här skolan och varför ska föräldrar välja att ha sina barn just hos er?” Tre av de sex närvarande lärarna började då ta upp några av de uppfattade fördelarna, som att arbetslagen arbetade självständigt och att eleverna var trygga och mobbning inte förekom. Men lärarna uppehöll sig inte länge vid de goda sidorna utan istället tog samtalen snabbt en annan vändning och kom att gälla skolledningen i synnerhet:

- Lärare 1: Det finns ingen långsiktig planering
Lärare 2: Brist på ledarskap [...]
Lärare 1: Vi får inga beslut på saker som vi vill åtgärda.
Elever som vi vill åtgärda, inget händer.
Lärare 3: Elever får gå kvar i samma problem för länge [...]
Lärare 1: Vi får inte hjälp med elever som behöver hjälp. Det finns ingen beslutsfattande ledning. [...]
Lärare 6: Den nya ledningen har startat många projekt, men avslutar inte och följer upp [...]
Lärare 2: Vi skulle göra om utvecklingsamtalsmallen, vi ägnade mycket energi åt det men sen blev det ändå nåt annat. Vi sköter oss och sen dimper det ner en massa på oss.
Inspektör 1: Ni har ingen pedagogisk ledare?
Lärare 1: Nej, inget besök.
Lärare 6: Jag har inte haft rektor hos mig.
Lärare 2: Rektorerna är inte pedagogiskt kunniga, det är ingen idé att prata med dem. [...] Vi vill ha en ledare som utvecklar en (Fältanteckningar platsbesök Näverskolan).

Ett platsbesök avslutas ofta med att rektor får en muntlig feedback av inspektörerna innan de lämnar skolan. Inspektörerna kan återkoppla sina intryck och ge en fingervisning om vad som är att förvänta i inspektionsrapporten. När det gäller Näverskolan upptog ledarskapet en stor del av återföringssamtalet. Inspektörerna använde vid upprepade tillfällen uttryck som "en aktiv ledare krävs", "i förlängningen är det en ledningsfråga", "återigen en ledningsfråga" eller "pedagogisk ledning måste du göra något åt" (Fältanteckningar platsbesök Näverskolan). I inspektionsbeslutet fanns det sedan flera brister som skolan måste åtgärda och flera av punkterna rörde just ledarskap. I denna skola kom lärarna till intervjun vid platsbesöket med en särskild ammunition: de ville rikta inspektörernas sökljus mot en uppfattad dålig skolledning. Att döma av kritiken mot skolan i inspektionsrapporten så verkade inspektörerna ha tagit intryck av lärarnas röster.

Internt-elever

Det tredje exemplet har eleven i fokus, som via inspektionen får en direktkontakt med den nationella skolpolitiska nivån när de träffar skolinspektörerna på platsbesöken. Detta exempel är också från Näverskolan, men det finns andra liknande exempel i datamaterialet också. På en rast under platsbesöket kom en elev in i sällskap med en kompis. Eleven sa att hans mamma sagt åt honom att söka upp inspektörerna och tala med dem när de var på plats på skolan. Det som pojken berättade om sin situation och sin skoltid var mycket

rörande som framkallade känslor. När pojken var inne i rummet hos inspektörerna lyssnade inspektörerna noga och uppmanade sedan eleven att hälsa sin mamma att hon gärna fick ringa upp dem. De gav ett visitkort med sina kontaktuppgifter till eleven (Fältanteckningar platsbesök Näverskolan). En av inspektörerna sa också i vår uppföljande intervju att ”vi kände oss beklämda” (Inspektör 2 Näverskolan).

På återföringsamtalet med rektor tog inspektörerna upp denna händelse. Rektor sa att detta fall verkligen var ”en tragedi” och inspektörerna ställde flera frågor om vad som hade gjorts för att hjälpa eleven och förbättra situationen och rektor fick en chans att berätta sina upplevelser om och insatser för just denna elev (Fältanteckningar platsbesök Näverskolan). Senare kommenterade inspektörerna att det fanns förutsättningar att förbättra situationen och det ”var positivt att den här rektorn ifråga satte in det vi sa, att det känns i alla fall som någonting man förhoppningsvis tar del av och diskuterar och försöker lösa” (Inspektör 2 Näverskolan).

I det mellanmännliga mötet på platsbesöket blir elevens situation ”sedd” av den nationella nivån i skolsystemet som annars befinner sig långt ifrån skolvardagen. Eleven och föräldrarna kan på detta sätt vända sig direkt till den nationella myndigheten, personifierad genom inspektörerna. Det kan till exempel leda till att en formell anmälan sedan lämnas in. En sådan användning av inspektionen stärker elevens och föräldrarnas position gentemot skolan, inte minst på grund av den skadliga mediala bevakning som kan komma ur ett anmälningsärende. Länken mellan eleven/föräldern och myndigheten via just anmälningsärenden har förstärkts under tiden som Skolinspektionen har funnits. Inspektionsmyndigheten har tydligt framhållit arbetet med att värna enskilda elevens rätt. Detta är central del av myndighetens arbete som dessutom bidrar till att stärka dess legitimitet i medborgarens ögon. Inte inbart inspektionen har fått ännu mer fokus på individuella anmälningar och i nuvarande skollag finns skärpta skrivningar om hur kommuner ska hantera och ta emot klagomål.

Kommunen som en arena för skolpolitisk kamp

Men inte bara elever, lärare och rektorer på skolorna använder inspektionen som en resurs. Även aktörer som finns i kommuner tar inspektionen i egna händer och använder den som ett sätt att förverkliga deras egna politiska agendor.

Interna kommunala agendan: Skolnedläggningarnas politik

Lilla Västra (se Tabell 1) har mindre än 10 000 invånare och haft sämre skolresultat än genomsnittet för landet och en jämförelsevis kritisk inspektionsrapport i första inspektionsomgången. Kommunen har som många andra mindre kommuner på landsbygden fått bevittna utflyttningar och demografiska förändringar som gett upphov till diskussioner om skolnedläggningar. Detta är centrala lokalpolitiska tvistefrågor inte minst på grund av deras potentiellt mycket långtgående konsekvenser: kan en by överleva om skolan läggs ned? Hur ska framtidstro och optimism kunna finnas när barnfamiljer väljer att bo någon annanstans? Om antalet barn minskar och ekonomin är trängd kommer frågan om skolnedläggningar upp på den kommunala agendan. Men de är komplicerade ärenden, som inte sällan stoppas eller skjuts på framtiden (Uba 2010). I de ofta infekterade beslutsprocesserna behöver både förespråkare och motståndare till skolnedläggning samla argument och politisk tyngd bakom sina ståndpunkter.

I Lilla Västra användes Skolinspektionen som ammunition i den lokala skolnedläggningsdebatten. Ledande kommunpolitiker hoppades att Skolinspektionen skulle bli ett stöd i att fatta det impopulära beslutet att skolor utanför kommunens centralort skulle läggas ned. Kommunstyrelsens ordförande menade att inspektionsbeslutet skulle hjälpa till att öppna politikernas ögon och hjälpa dem se det oundvikliga:

Den här skolinspektionen tror jag kommer att hjälpa till att få oss politiker att fatta att vi kan inte ha så här många skolenheter. Det tror jag. Att det här blev ett liksom ett aha för många politiker, att man faktiskt förstår att fattar inte vi det här beslutet nu kommer vi vara medhjälpare att man inte kommer tillrätta med resultaten i den här kommunen. Vi kan inte ha så här många skolor (Nämndsordförande Lilla Västra).

Kommunens förvaltningschef uttryckte också att inspektionen kan vara en hjälp för förvaltningen gentemot politikerna: ”För när till och med skolinspektionen pekar på att vi har en organisation som de är förvånade över [med många små skolor], då måste man börja reagera som politiker. Det har ju vi tjänstemän sagt i många år” (Skolchef Lilla Västra). Och skolinspektionsrapporten satte sitt avtryck. Lilla Västra hade anlitat en konsultfirma som skulle lämna en utredning om skolsituationen och ”utredarna har ju använt, det var [X-företaget] som gjorde den här skolutredningen, den senaste i raden av fyra utredningar, och de har ju använt skolinspektionens tillsynsbeslut i hög grad” (Skolchef Lilla Västra). Men inspektörerna framhöll å sin sida att de i och

för sig inte bedömer organisation men att deras inställning ändå kan utläsas mellan raderna:

Vi har inga synpunkter på hur kommunen väljer att bedriva sin skolverksamhet. Men mot bakgrund av att resultaten bara sjunker så måste man nog se över. Så underförstått så måste man nog tänka att då måste man nog slå ihop dem [skolorna] och se över lärarkompetens och sådana saker. Vi skulle ju aldrig skriva att ni inte får ha så här många skolor för det har vi ju inte några synpunkter på (Inspektör 2 Åkerbärsskolan och Jordgubbsskolan).

Att koppla organisationen till den pedagogiska situationen var något inspektörerna framhöll:

Intervjuare: De [skolpolitikerna] kan använda det om de vill slå ihop skolor eller?

Inspektör 2: Ja det tror jag.

Inspektör 1: Så tror jag nog att vi påverkar lite grann och vi har ju egentligen ingen uppfattning om organisationen eller hur mycket pengar en kommun lägger på utbildning och så. Men vi försöker att skriva det ur pedagogisk synvinkel då. Och det kommer vi att försöka göra i den här kommunen som vi har varit i nu (Inspektör 1 och 2 Åkerbärsskolan och Jordgubbsskolan).

Beslutet om hur den kommunala skolorganisationen skulle se ut fattades till sist efter att frågan dragits i lokalpolitisk långbänk och trots föräldraprotester. Beslutet blev att skolor lades ner och i beslutsunderlaget fanns hänvisningar till både Skolinspektionen och konsultrapporten eftersom de ”bekräftade” att ”nuvarande situation för skolan inte är hållbar” (Beslutsunderlag, Lilla Västra). Kommunpolitikerna använde inspektionen som stöd och legitimering för att driva igenom ett impopulärt politiskt beslut.

Interna kommunala agendan: Förvaltning vs politik om fristående skolor

Stora Södra är en kommun med en stor andel elever i fristående skolor, som med en stabil borgerlig majoritet haft en tydlig politisk ambition att skapa goda förutsättningar för fristående huvudmän. I stort är kommunen socioekonomiskt välmående och i förra inspektionsrundan var utfallet också gott. I Stora Södra framhöll tjänstemännen på skolförvaltningen att de lokala skolpolitikerna inte

var särskilt intresserade av att föra just en aktiv skolpolitik. Särskilt var den politiska hållningen gentemot de fristående skolorna en fråga där förvaltning och politik hade åsiktsskillnader. Genom att alliera sig med Skolinspektionen hoppades förvaltningen få hävkraft gentemot mot politiken.

Vid platsbesöket försökte nämligen företrädare för kommunförvaltningen peka ut områden som inspektionen borde granska ytterligare och det gällde politiskt ledarskap, styrning och ansvarighet. På platsbesöket uttryckte en tjänsteman att ”skillnader mellan kommunala och fristående är stora, men politikerna bryr sig inte, det är tabu” och samma tjänsteman sa också att ”hoppas ni [inspektörerna] säger det till politikerna!” och gav uttryck även på andra sätt för en upplevd frustration över den politiska nivåns hantering av kommunens skolpolitik – i syfte att få SI att utkräva ansvar från lokalpolitikerna (Fältanteckningar platsbesök Stora Södra). Men just kommunal skolpolitik är minst sagt komplex och relationen till den nationella nivån som skolinspektionen representerar är svår, som en förvaltningstjänsteman påpekar:

Staten är väldigt långt borta när man jobbar i en kommun. Det är bara så alltså. Och under den förra mandatperioden när vi hade en ren moderatstyrd barn- och grundskolenämnd, då var staten någonting som kommunerna liksom inte brydde sig om överhuvudtaget. Snarare gick det ut på att försöka hela tiden försöka tänja gränserna (Kommunal tjänsteman 1 Stora Södra).

I Stora Södra tog förvaltningen alltså chansen att via inspektionen försöka få sökljuset riktat mot den politik som man upplevt skapat frustration via sin undfallenhet att ta i vissa frågor, särskilt när det gällde friskolor. Företrädare för politiken sade sig å sin sida önska sig ännu skarpare inspektion för att den, och inte kommunen, skulle ta tag i en särskild skola i kommunen som politikens verktyg och räckvidd inte rädde på (Lokalpolitiker Stora Södra).

Lokala agendor som syftar uppåt och utåt

Fallstudiematerialet kan också användas för att illustrera hur lokala aktörers användning av inspektionen inte bara rör skolans eller kommunens interna liv utan också omfattar strävanden att tala uppåt mot inspektionens arbetsprocess och behandling av media, liksom utåt mot elever och föräldrar som konsumenter i den marknadsutsatta utbildningssektorn.

Uppåt mot SI: Att ta kontroll över processen

Lilla Östra är en mindre kommun med färre än 10 000 invånare som har en historia av ganska goda utbildningsresultat liksom få brister i första inspektionsomgången. I denna kommun försökte förvaltningschefen att påverka inspektionen att ge kommunen mer feedback och återkoppling än vad som ingick i inspektionsproceduren. Efter kommunen har mottagit en inspektionsrapport med brister ska arbetet för att komma tillrätta med bristerna redovisas skriftligen tillbaka till Skolinspektionen inom utsatt tid. Därefter antingen godkänner eller begär Skolinspektionen ytterligare insatser. Lilla Östra sände in sin redovisning av hur bristerna hade hanterats men skolchefen tog sedan även aktiva initiativ för att förmå inspektionen att frånga den formella processen och erbjuda mer utvecklingsorienterad dialog:

Jag har pratat med skolinspektionen om att de vill ha någon återrapport vart vi låg till. Och om att de vill ha en uppdatering av dokumenten, jag vill ha den dialogen med skolinspektionen och då har de sagt att de ska återkomma då deras arbetsbelastning blir lägre så vi kan diskutera igenom det. [...] Och det är lite grann för att jag vill ha den här dialogen. Jag tror på det att man kan ju skicka in papper men man måste veta att man är på rätt spår i det mesta (Skolchef Lilla Östra).

I synnerhet ville skolchefen tala om vissa bedömningar som inspektörerna gjort, exempelvis när det gällde likabehandlingsplanerna:

Vi tyckte att vi låg på rätt nivå men sedan så fick vi nedslag på vissa bitar och då vill vi ha den dialogen så vi är på rätt spår. Till exempel likabehandlingsplanen [...] det ska vara en likabehandlingsplan som är unik för varje skola. Och där visar det sig att på sina ställen var den helt okej och på vissa ställen så var det inte okej. Då är det en sådan här sak som, det vi diskuterade var att vi har samma grunddokument vad är det som gör att det blir en skillnad i bedömningarna (Skolchef Lilla Östra).

Skolchefen försökte aktivt att påverka inspektionen att ge mer detaljerad återkoppling och få en diskussion om bedömningarna. Skolchefen betonade utveckling och dialog och att den formella inspektionsprocessen inte stödjer sådana strävanden i den utsträckning den skulle kunna - och ville få inspektionen att ändra på det.

Utåt mot allmänheten: mediala kommunikationsstrategier

Nästa exempel är från Pilskolan (Friskola 4 i Tabell 1). Det är en friskola som ägs av en större skolkoncern och som ligger centralt i en större stad och har ungefär 200 elever. Denna skola hade fått ganska mycket kritik vid den förra inspektionen och dessutom hade det förekommit negativ mediaexponering. I intervjun berättade rektor om vad som hänt förra gången skolan inspekterades:

Men vi var lite brända av förra inspektionen ska jag säga. Det gick till så här att media fick rapporten och kontaktade inspektören som hade en massa egna åsikter. Och det tycker vi var mycket oprofessionellt gjort. [...] Så då tvingades vi skriva ett brev till skolinspektionen för att fråga om hur [inspektören] hade bedömt den saken, och om skolan kunde bedöma kunskaperna men de kunde de ju inte men åsikter om det kunde de ha. Och det var ju inget som stod i rapporten. [...] Rubriken var ju "[Pilskolan] ger orättvisa betyg". Och skolan gick ju fullständigt i taket (Rektor Pilskolan).

Vid inspektionen år 2011 agerade rektor istället proaktivt baserat på sina tidigare erfarenheter. Rektor talade tydligt om för inspektionen hur han ville att det skulle gå till denna gång: "det var bland det sista jag sa till inspektörerna att jag uppskattar om vi får läsa rapporten först och att om enskilda inspektörer har åsikter om det som inte står i rapporten kan de nämna det till oss också" (Rektor Pilskolan). Denne rektor ville förebygga mediaexponering som potentiellt kan vara mycket skadlig för skolan och påverka Skolinspektionen via att ta upp exemplet med den enskilde inspektörens uttalande i media efter den förra inspektionsomgången.

Utåt mot "konsumenten": Marknadsföring via inspektionsresultat

Kornettskolan (Friskola 2 i Tabell 1) tillhör en större skolkoncern och ligger i Stora Södra, en kommun där flera fristående och kommunala skolor konkurrerar med varandra om eleverna. I den förra inspektionen fick skolan en del anmärkningar men i inspektionen från 2011 lyckades skolan mycket bra. Som brukligt avslutades också detta platsbesök med en muntlig återkoppling till rektor och eftersom det rörde en fristående skola fanns även en representant från huvudmannen med. Det framgick tydligt att skolan klarade inspektionen. När inspektörerna hade lämnat skolbyggnaden började rektor omedelbart att planera för hur dessa goda inspektionsresultat skulle kunna användas för att

marknadsföra skolan och locka föräldrar att välja just denna skola för deras barn. Redan tidigare hade rektorn läst den då färskva inspektionsrapporten från deras huvudkonkurrent, en skola med liknande profil, och noterat konkurrentens mediokra inspektionsresultat. Även detta ställdes i relation till de goda resultat som väntade Ekskolan.

Så det är klart att jag kommer använda det i vår marknadsföring. Sedan hoppas jag att den [inspektionsrapporten] är klar nu till vårt första informationsmöte som är i november. Sedan kan man ju tala om var den finns någonstans [att ladda ner från nätet]. För det är självklart att jag är jätteglad över de där vitsorden och det är min chef också (Rektor Kornettskolan).

Även i andra fristående skolor, som t ex Ekskolan, så har just inspektionsresultatens betydelse för och användning i marknadsföringen varit uppe – inspektionsresultaten fungerar som ett sätt att nå potentiella ”kunder” på ”skolmarknaden”. Inspektionsrapporter omförpackas och lanseras inom ramen för skolornas egna marknadsföring för att behålla och attrahera nya elever.

Avslutande reflektioner

Inspektion är inte bara ett styrmedel för den nationella myndigheten och för politiken, dess styrkraft sträcker sig längre, tar andra vägar och kan alltså fungera både som ammunition och skyttegrav i exempelvis skolans mikropolitiska spel, när det gäller individens rätt mot det offentliga eller i kommunalpolitikens beslutsprocesser. Exempelen i denna artikel visar hur de lokala aktörerna tar olika roller i olika sammanhang och hur de “create space for themselves either by rebellion or by negotiation with powerful agents” (Tilly 1999, s 342). I till exempel Stora Södra sökte tjänstemännen att alliera sig med inspektionen mot politiken. Rektor på Pilskolan ville säkerställa att inspektionens mediakommunikation skulle se annorlunda ut. I Lilla Östra försökte den högsta kommunala tjänstemannen på skolområdet att kräva mer av inspektionen än vad de fick i form av dialog och återkoppling. I de två sistnämnda användningarna ser man också exempel på det som Ball med flera (2012) benämner ”kritiker” och dessa aktörers försök att tala tillbaka och göra sig hörda gentemot inspektionen.

Vidare framstår rektorerna som centrala ”berättare” och ”översättare” i dessa processer (Ball m fl 2012). De tolkar, skapar mening och överför denna mening till lärare, elever, föräldrar – och till skolinspektionen. I till exempel Ekskolan användes inspektionen medvetet av ledningen för att få lärarna att göra vissa insatser. Men

det finns också andra positioner som utmanar rektors centralitet i de lokala enactmentprocesserna. Exemplet med eleven som möter skolinspektionen i sitt enskilda elevärende ställer rektor i en position av "mottagare" som anpassar och uppvisar beroende. Det gäller även situationen med de ledningskritiska lärarna på Näverskolan. Deras roll som kritiker, när de utmanade de konventionellt förgivettagna formatet och istället använde inspektionen som verktyg för att påverka ledningssituationen, försätter rektor i en mottagande position. Liknande alliansbyggnadsförsök fanns också hos tjänstemännen i Stora Södra gentemot den politiska nivån.

Kontexten har varierat mellan de studerade fallen, inte minst vad gäller socioekonomi, demografiska faktorer och hur skolans och kommunens inspektionshistoria sett ut. Detta har haft betydelse för hur inspektionen har utvecklats och hur processen upplevts och (om) formats på respektive plats. I vissa sammanhang har inspektionen visat sig vara särskilt high stakes och det gäller framförallt i de konkurrensutsatta skolorna och kommunerna där det fria skolvalet spetsat till både insatserna, användningen och upplevelserna av skolinspektionen. En kritisk inspektionsrapport kan bokstavligen betyda skolans död och när sådana höga insatser står på spel har det betydelse för inspektionsprocessen och upplevelsen av den. Men höga insatser begränsades inte enbart till friskolor och de konkurrensutsatta geografierna. Trots att Lilla Västra saknar friskolor var skolors öden och fortsatta liv uppe på bordet och länkades samman med inspektionsprocessen i och med politiken om skolnedläggningar.

Sammanfattningsvis har exemplet visat att olika aktörer använt Skolinspektionen och inspektionsresultaten på olika sätt för att få den att passa just deras agenda och behov. Detta illustrerar hur inspektionen kan fungera som en resurs när lokala aktörer ska mobilisera och förverkliga sina egna agendor, vilket synliggörs via en analys bottom-up. Resultaten illustrerar också betydelsen av att uppmärksamma det lokala sammanhanget och de arv, pågående processer, prioriteringar och aktörer som finns i enskilda skolor och kommuner. Kontexten har betydelse för hur vi ska förstå och studera policy och i likhet med vad Ball m fl (2012) hävdar så skulle det kunna lyftas fram ännu mer i fortsatta studier på området. Det lokala sammanhanget är också avgörande när det gäller frågan om hur inspektionen kan få så varierande mottagande, utformning och betydelse i olika kontexter och resultaten bidrar därmed till att ifrågasätta strävan efter "one-size-fits-all" lösningar i utbildningspolitiken (se även Ball m fl 2012, s 148f). Resultaten visar också på vikten av att nyansera och kritiskt granska den styrkedja som förutsätts råda i den nationella skolpolitiken. Det handlar om vem som styr och hur

och med vilka medel som kommer till uttryck i komplexa processer. Vidare vill den här artikeln visa på att policy enactmentperspektivet kan vara ett sätt för att förstå hur den tänkta styrningskedjan från riksdagshus till klassrum transformeras och kompliceras i praktiken.

Givet att aktörerna använt inspektionen på de sätt som exemplifierats här, hur förhåller sig dessa enactmentprocesser till de politiska förhoppningar och målsättningar som riktats mot inspektionen? Är användningarna uttryck för en självstyrning där de lokala krafterna följsamt styr sig i den riktning som det hierarkiska centret stakat ut? Å ena sidan så visar de utmanande försöken att agera kritiskt mot inspektionen att de lokala aktörerna inte alltid är följsamma mot centrets intentioner. Å andra sidan finns det flera exempel på användningar som är just i linje med det som inspektionen vill uppnå, exempelvis elevändret, att använda inspektionen som ett sätt att kommunicera skolans kvalitet till potentiella ”kunder” eller – inte minst – som ett sätt att få lärare att dokumentera och uppdatera planer osv. Det är exempel på policy enactment som faller väl in i det som förväntas och förespråkas av den nationella myndigheten och politiken. Samtidigt har inspektionen en stark mobiliserande kraft och potential som olika aktörer kan använda sig av även för andra syften. Inspektionen blir ett kraftfullt verktyg för att förverkliga agendor som ibland – men inte alltid – ligger i linje med det förväntade och av inspektionen ”avsedda” verkningarna.

Hur vi väljer att studera inspektionen och vilket språk vi väljer att klä den i, har betydelse för hur den ska förstås och för hur den uppfattas. De empiriska exempel som getts i denna artikel visar avslutningsvis på vikten av att ta Dahler-Larsens (2012, 2013) argument om det ofrånkomligen politiska och tysta förgivettagna när det gäller ”avsedda” verkningarna i reformsammanhang på allvar. Det ”oavsedda” kan mycket väl visa sig vara ”avsett” av de lokala aktörer som tar inspektionen i egna händer. Trots inspektionens hierarkiska grundtanke så är det förstås inte så enkelt att den inspekterande ensidigt styr den som inspekteras. Styrning sker i komplexa interaktioner som både är vertikala och horisontella, top-down och bottom-up orienterade – det är ett ömsesidigt och kontinuerligt görande (se Rönnberg m fl 2013). I kommuner och i skolor finns människor som tolkar, omtolkar, värderar eller bortser från de policyintentioner som riktas mot dem. Det som sker lokalt kan både vara i linje med och avvika från det som politiken ”avsett” med skolinspektionen. Vad inspektionen ”gör” och vilka verkningar den får är politiskt laddat och behöver belysas ytterligare. Denna artikel har varit ett försök att visa på ett (av flera) sätt att närma sig

detta genom att synliggöra de lokala aktörernas olika användningar av inspektionen via ett policy enactmentperspektiv.

Referenser

- Ball, Stephen J; Maguire, Meg & Braun, Annette (2012): *How Schools do Policy. Policy Enactments in Secondary Schools*. London: Routledge.
- Barrett, Susan M (2004): Implementation studies: time for a revival? Personal Reflections on 20 years of Implementation Studies. *Public Administration* 82 (2), 249-262.
- Blomgren, Maria & Waks, Caroline (2009): Lärarna och utbildningsinspektionen: Professioners roll i institutionell omvandling i Petra Adolfsson & Rolf Solli, red: *Offentlig sektor och komplexitet: Om hantering av mål, strategier och professioner*, s 227-250. Lund: Studentlitteratur.
- Clarke, John & Ozga, Jenny (2011): *Governing by inspection? Comparing school inspection in Scotland and England*. Bidrag presenterad vid konferensen Social Policy Association conference, University of Lincoln, England, 4-6 juli.
- Dahler-Larsen, Peter (2013): Constitutive effects of performance indicators. Getting beyond unintended consequences. *Public Management Review*, iFirst article:1-18. DOI:10.1080/14719037.2013.770058
- Dahler-Larsen, Peter (2012): Constitutive effects as a social accomplishment: A qualitative study of the political in testing. *Education Inquiry* 3 (2), 171-186.
- de Wolf, Inge F & Janssens, Frans J G (2007): Effects and side effects of inspections and accountability in education: an overview of empirical studies. *Oxford Review of Education* 33 (3), 379-396.
- Ehren, Melanie & Honingh, Marlies E (2012): Risk-based school inspection in the Netherlands: A critical reflection on intended effects and causal mechanisms. *Studies in Education Evaluation* 37 (4), 239-248.
- Ehren, Melanie; Altrichter, Herbert; McNamara, Gerry & O'Hara, Joe (2013): Impact of school inspections on teaching and learning; Describing assumptions on causal mechanisms in seven European countries. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability* 25 (1), 3-43.

- Ek, Emma (2012): *De granskade. Om hur offentliga verksamheter görs granskningsbara*. Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborg University.
- Ekholm, Mats & Lindvall, Kerstin (2008): Skolinspektioner i tid och otid. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 13 (1), 41–58.
- Gaertner, Holger; Wurster, Sebastian & Pant, Hans Anand (2013): The effect of school inspections on school improvement. *School Effectiveness and School Improvement: An International Journal of Research, Policy and Practice*, iFirst article: DOI 10.1080/09243453.2013.811089
- Gaertner, Holger & Pant, Hans Anand (2011). How valid are school inspections? Problems and strategies for validating processes and results. *Studies in Educational Evaluation* 37(2-3), 85-93.
- Gustafsson, Jan-Eric & Myrberg, Eva (2011): *School inspections of Swedish schools: A critical reflection on intended effects, causal mechanisms and methods*. <http://schoolinspections.eu/sweden/conceptual-model/> [Hämtad 2012-06-12].
- Hill, Heather C (2003): Understanding implementation: Street-level bureaucrats' resources for reform. *Journal of Public Administration Research and Theory* 13 (3), 265-282.
- Klerks, Marielle C J L (2012): *The effect of school inspections: a systematic review*. Bidrag presenterat vid konferensen ORD, Wageningen, Netherlands. <http://schoolinspections.eu/literature-review-effective-school-inspections/> [Hämtad 2013-12-12].
- Lander, Rolf & Granström, Kjell (2000): Skolinspektion i England och Sverige. Hjälptill självhjälpt eller självstyrning med bletslet i munnen? *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 5 (3), 215-234.
- Lipsky, Michael (1980): *Street-level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Lindgren, Joakim; Hult, Agneta; Segerholm, Christina & Rönnerberg, Linda (2012): Mediating school inspection – Key dimensions and key words in official Swedish discourse 2003-2010. *Education Inquiry* 3 (4), 569-590.
- Luginbuhl, Rob; Webbink, Dinand & de Wolf, Inge (2009): Do school inspections improve primary school performance? *Educational Evaluation and Policy Analysis* 31 (3), 221-237.
- May, Peter J & Winter, Søren C (2009): Politicians, managers, and street-level bureaucrats: Influences on policy implementation. *Journal of Public Administration Research and Theory* 19 (3), 453-476.

- Novak, Judit (2013): *De styrdas röster. Rektorerers berättelser om Skolinspektionens regelbundna tillsyn*. Härnösand: Mittuniversitetet, Avdelningen för utbildningsvetenskap.
- Perryman, Jane (2006): Panoptic performativity and school inspection regimes: disciplinary mechanisms and life under special measures. *Journal of Education Policy* 21 (2), 147-161.
- Power, Michael (1999): *The Audit Society. Rituals of Verification*. Oxford: Oxford University Press.
- Rowe, Mike (2012): Going back to the street: Revisiting Lipsky's street-level bureaucracy. *Teaching Public Administration* 30 (1), 10-18.
- Rönnerberg, Linda; Lindgren, Joakim & Segerholm, Christina (2013): In the public eye: Inspection and local newspapers - exploring the audit-media relationship. *Journal of Education Policy* 28 (2), 178-197.
- Rönnerberg, Linda (2012): Justifying the need for control: Motives for Swedish national school inspection during Two Governments. *Scandinavian Journal of Educational Research*, iFirst article: DOI:10.1080/00313831.2012.732605.
- Rönnerberg, Linda (2013): Skolans marknadsanpassning: Kontroll som frälsare eller förgörare? I Linda Rönnerberg, Urban Strandberg; Elin Wihlborg & Ulrika Winblad, red: *När förvaltning blir business. Marknadiseringens utmaningar för demokratin och välfärdsstaten*, s 135-153. Linköping: LiU-Tryck.
- Sahlin, Kerstin & Waks, Caroline (2008): Stärkt statlig kontroll och professionalisering i samspel – en svensk skola i omvandling. I Ulf P Lundgren, red: *Individ-samhälle-lärande. Åtta exempel på utbildningsvetenskaplig forskning*, s 71-84. *Vetenskapsrådets rapportserie 2:2008*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- SFS 2010:800. *Skollagen*.
- SOU 2013:56. *Friskolorna i samhället*. Stockholm: Fritzes.
- Tilly, Charles (1999): Survey article: Power – top down and bottom up. *Journal of Political Philosophy* 7 (3), 330-352.
- Tummers, Lars (2011): Explaining the willingness of public professionals to implement new policies: a policy alienation framework. *International Review of Administrative Sciences* 77 (3), 555-581.
- Uba, Katrin (2010): "Save our school!" What kinds of impact have protests against school closures in Swedish local politics? *Statsvetenskaplig tidskrift* 112 (1), 96-103.
- Vedung, Evert (1997): *Public Policy and Program Evaluation*. New Brunswick: Transaction Publishers.